

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשע"ט, 2019
מספר השאלון: 011281
קובץ: תשובות סופיות

עברית: הבנה, הבעה ולשון

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
חלק ראשון — הבנה והבעה — 50 נקודות
חלק שני — לשון — 50 נקודות
פרק א: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס
פרק ב: תחביר / פרק ג: מערכת הצורות — יש לבחור באחד הפרקים
סה"כ — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את הטקסטים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.
שים לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה לשימושך. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.
נספח: טקסטים.

בהצלחה!

תשובות סופיות

חלק ראשון — הבנה והבעה

שאלה 1

א. חדשות כזב הן ידיעות שקריות ומזויפות – כתבות שהן המצאה מוחלטת, כתבות ששונו בהן חלקים באופן מגמתי או סאטירה שהקוראים רואים בה ידיעה אמיתית – המופצות במכוון כדי להשיג רווח כלשהו: כלכלי, פוליטי, חברתי או תדמיתי.

ב. לא, השימוש של מנהיגים במושג אינו תואם את השימוש המקובל בו. מנהיגים מכנים "חדשות כזב" ("פייק ניוז") כל סיפור חדשותי שאינו תואם את עמדותיהם, וגם ביקורת ומאמרי דעה שנכתבים נגדם, וזאת כדי להדוף ביקורת המופנית אליהם. ואילו השימוש המקובל במושג הוא לציון ידיעות שקריות – דיווחים שהעובדות שבהם אינן נכונות – ולא לציון דעות או עמדות שמנוגדות לעמדת המנהיג.

שאלה 2

חדשות הכזב משפיעות על אירועים פוליטיים ועל מאורעות חשובים (כמו בחירות ומשאלי עם).

שאלה 3

א. השוני: זו ההמלצה היחידה שדורשת מן הקורא בדיקה פנימית – בחינה עצמית של דעותיו ועמדותיו ושל השפעתן על שיפוטו. כל שאר ההמלצות עוסקות בבדיקה חיצונית של פרטי הידיעה עצמה: האתר שבו פורסמה, תאריך הפרסום, הכותבים, המקורות התומכים, הכותרת וכדומה. משפט מטקסט 3 (נימוק): "אנשים נוטים להאמין לדיווחים שמאששים את הדעות המקוריות שלהם, שנותנים תוקף לעמדות שלהם". (שורה 23) או: "אם הדיווח השקרי עולה בקנה אחד עם העמדה של אותם אנשים, יש סיכוי גדול שהם יאמינו לו". (שורות 23–24)

ב. תשובה אפשרית (עמדה חיובית): לדעתי, שיעורי העברית סייעו לי לפתח חשיבה ביקורתית. בשיעורי הבנת הנקרא למדנו להבחין בין עובדה לדעה, לזהות את עמדת הכותב ואת הנימוקים שהוא מביא לה, ולשאול אם הנימוקים משכנעים. למשל, כשקראנו מאמרי עמדה בנושא אחד שנכתבו מנקודות מבט שונות, השווינו ביניהם וגילינו שכל כותב בחר עובדות שתומכות בעמדתו והשמיט אחרות. בעקבות זאת אני שם לב היום, כשאני קורא ידיעה ברשת, מי כתב אותה, על אילו מקורות היא מתבססת ואם הכותרת מגזימה. גם כתיבת סקירות, שבהן נדרשנו לציין את המקור של כל פרט מידע, הרגילה אותי לבדוק מאין מגיע המידע ולא לקבל אותו כמובן מאליו. תשובה אפשרית (עמדה שלילית): לדעתי, שיעורי העברית סייעו לי רק במידה מועטה בפיתוח חשיבה ביקורתית. רוב הזמן בשיעורים הוקדש לתרגול דקדוק ולמענה על שאלות שהתשובות עליהן נמצאות בטקסט, ולא לדיון בשאלה אם מה שכתוב בטקסט נכון ואמין. כמעט שלא קראנו ידיעות מן הרשת ולא תרגלנו בדיקה של מקורות, כפי שממליץ התרשים. את מה שאני יודע על בדיקת אמינותו של מידע למדתי בעיקר מחוץ לשיעורים.

שאלה 4 – סקירה לדוגמה

חדשות כוזב: תופעה, השלכות ודרכי התמודדות

חדשות כוזב הן ידיעות מזויפות המופצות במכוון כדי להשיג רווח כלכלי, פוליטי, חברתי או תדמיתי (לב, 2017). התופעה אינה חדשה: כבר בשנת 1835 פרסם עיתון בניו־יורק סדרת מאמרים בדויים על חיים בירח (בוחבוט, 2018). עם זאת, הרשתות החברתיות שינו את היקפה. ברשתות אלה הפיקוח על אמינות התוכן נמוך, וידיעות שקריות מתפשטות במהירות ונעשות ויראליות (בוחבוט, 2018; לב, 2017). להפצת חדשות הכוזב השלכות חמורות. לפי שני מקורות, הן השפיעו על אירועים פוליטיים מרכזיים, כמו הבחירות לנשיאות ארצות הברית ומשאל העם על הברקזיט בבריטניה (בוחבוט, 2018; לב, 2017). בהודו אף הובילו ידיעות כוזבות על חוטפי ילדים למקרי אלימות קשים (בוחבוט, 2018). נוסף על כך, פרופסור סונדר מזהיר כי התופעה עלולה לגרום לאנשים לפקפק בכל מה שהם קוראים, ובכך לפגוע במעמד העיתונות והתקשורת כולה (יוקד, 2017).

כדי להתמודד עם התופעה פועלות ענקיות הטכנולוגיה: פייסבוק השיקה כלי המאפשר לגולשים להתריע על ידיעות לא אמינות, וגוגל מסמנת ידיעות מזויפות ומסירה תוצאות חיפוש בעייתיות (יוקד, 2017). חוקרים אמריקאים אף מפתחים, במימון הממשל, תוכנה שתעריך את הסבירות שידיעה מסוימת מזויפת (יוקד, 2017). עם זאת, המפתח להתמודדות הוא חינוך לאוריינות דיגיטלית ולחשיבה ביקורתית (בוחבוט, 2018): כל קורא יכול לזהות ידיעה כוזבת אם יבדוק את מקורה, את זהות המחבר, את הכותרת ואת התוכן (לב, 2017).

ביבליוגרפיה

בוחבוט, ה' (2018, 8 באוקטובר). "חדשות כזב": קיצור תולדות ה"פייק ניוז". **ynet**.
יוקד, צ' (2017, 29 בנובמבר). שני פרופסורים אמריקאים ינסו לנצח את ה"פייק ניוז". **הארץ**.
לב, א' (2017, 4 באפריל). 4 שיטות בדוקות לזיהוי "פייק ניוז". **חורים ברשת**.

חלק שני — לשון

שאלה 5

- א. • **בְּשִׁלוּשָׁה** בספטמבר
- הישיבה השלוש מאות חמישים ו**שְׁמוֹנֶה**
- **אֶחָד** הקורסים
- ב. • **מאה עשרים ושישה** אלף שמועות
- **בששת** מכוני המחקר (**בְּשֵׁשֶׁת**)
- **פי שישה**
- **טקסט מספר שתיים**
- **את ארבע השיטות**

שאלה 6

- **היחס כלפיהם**
- **אנו מזמינים אתכם**

שאלה 7

א. (1) משפט מאוּחָה (מחובר / משפט איחוי).

(2) משפט מורכב.

ב. משום שאין חשיבות לציון עושה הפעולה (או שהוא אינו ידוע) / משום שחשוב יותר להדגיש את הפעולה עצמה (הפרסום, ההצגה, ההזכרה) מאשר לציין מי עשה אותה.

ג.	תמורה	המילה או המילים שהתמורה ממירה	התפקיד התחבירי
1	עטלפים דמויי אדם, שטח מאבני בזלת ועצי ירח	גילויים (חדשים על החיים בירח)	מושא
2	ג'ון הרשל	האסטרונום המוכר	נושא

ד. (1) לכאורה (משפט I), כביכול (משפט IV).

(2) להביע ספק / הסתייגות של הכותב – לציין שהתוכן אינו נכון (המאמרים רק נראו מדעיים, אך היו בדויים).

שאלה 8

א. I. שקר [שנאמר לעיתים תכופות מדי] נהפך לאמת. – פסוקית לוואי.

III. עונשו של השקרן הוא [שהוא אינו יכול להאמין לשום אדם]. – פסוקית נשוא.

ב. נהפך – אוגד

הוא (הראשון) – אוגד

(ש)הוא – נושא (של הפסוקית)

אינו – אוגד (אוגד שלילי)

ג. לשקר אין רגליים. (או: אין לשקר רגליים / אין רגליים לשקר).

ד. (1) פתגם IV: אתה יכול לרמות כמה אנשים כל הזמן או את כל האנשים זמן מה, אולם...

(2) קשר של ברירה ("או").

שאלה 9

א. (1) [אם הדיווח השקרי עולה בקנה אחד עם דעותיהם של הקוראים], – פסוקית תנאי; יש סיכוי גדול [שהם יאמינו לו]. – פסוקית לוואי.

(2) עולה בקנה אחד

ב. (1) קשר של סיבה ותוצאה (סיבתיות).

(2) שלושה מבין: מפני ש-; תגרום (ל-); לכן; כי.

(3)

- אנשים יהיו ספקנים בנוגע לתוכן הידיעות.
- האמינות של הסיפורים העיתונאיים תהיה בסכנה.
- חדשות מזויפות פוגעות במעמד העיתונות ובמעמד התקשורת כולה.

שאלה 10

א. (1) כדי להילחם בפייק ניוז תפיק פייסבוק מהדורות חדשות משלה.

(2) חדשות כזב – כך כשלה "טוויטר" במלחמתה בהן.

(3) האיחוד האירופי הציע הצעה למאבק בחדשות הכזב לקראת הבחירות. (או: האיחוד האירופי הציע להיאבק בחדשות הכזב לקראת הבחירות.)

ב. I. מי הפיץ שקרים ברשת – העוזר האישי או הפוליטיקאי?

II. האם העיתונאי חקר (הוא שחקר) או נחקר (חקרו אותו)?

שאלה 11

א. קבוצה 1: משפט III.

קבוצה 2: משפט II.

ב. אחד מן ההסברים:

– "שמפעיליהן" – אין התאמה במין בין כינוי השייכות (הכינוי החבור) בפסוקית לבין שם העצם שאליו הוא מתייחס ("חשובנות" – זכר).

– "לשנות ולהשפיע על השיח הציבורי" – שגיאה במילת היחס המוצרכת של הפועל "לשנות": הוא מוצרך "את" ולא "על"; לשני פעלים שמוצרכות להם מילות יחס שונות אין מושא משותף אחד.

– "במידה ויוכח" – מילת שעבוד שגויה להבעת תנאי (צריך "אם").

– "החדשות כזב" – יידוע של הנסמך ולא של הסומך בצירוף סמיכות.

ג. (1) בעקבות הביקורת הנוקבת שספגה פייסבוק בנוגע למתן במה חופשית לחדשות כזב אמר מארק צוקרברג, מייסד הרשת החברתית: "יש לנו אחריות גדולה יותר מאשר רק לבנות טכנולוגיה שדרכה זורם מידע". לדברי צוקרברג, יינקטו צעדי ייעול כדי להגביל את פרסום החדשות הכוזבות בפייסבוק. הוא ציין גם כי פייסבוק החלה לשתף פעולה עם סוכנות ידיעות המתמחה באיתור ידיעות מזויפות כדי לצמצם עד כמה שאפשר את תפוצתן ברשת.

(2) שניים מבין ההסברים:

– פסיק אחרי "צוקרברג" – פסיק לפני תמורה ("מייסד הרשת החברתית" היא תמורה של "מארק צוקרברג").

– פסיק אחרי "לדברי צוקרברג" – פסיק אחרי הסגר.

– נקודתיים – לפתיחת דיבור ישיר.

– מירכאות – לציון דיבור ישיר (ציטוט דברי צוקרברג).

– נקודה אחרי "מידע" / "בפייסבוק" / "ברשת" – לציון סוף משפט.

שאלה 12

א. במשקל.

ב. ידועות – השורש: י-ד-ע (י/ו-ד-ע), הבניין: קל (פעל).

נועד – השורש: י-ע-ד (י/ו-ע-ד), הבניין: נפעל.

ג. • פיעל.

• הפעיל: הִשָּׁוה / מִשָּׁוה / יִשָּׁוה / תִּשָּׁוה (וכדומה).

• התפעל: הִשְׁתָּוה / מִשְׁתָּוה / אֶשְׁתָּוה (וכדומה).

ד. הִצָּגוּ – העיצור החסר הוא י'.

מָדָה – העיצור החסר הוא ד'.

ה. עָשׂוּי, רָצוּי

ו. המילה: מִדְּעִי. משמעות הצורן י': יצירת שם תואר (שייכות / ייחוס – הקשור למדע).

שאלה 13

- א. (1) מְנַגְדִּים – פֶּעַל; מְטוֹת – הַפְעֵל.
(2) קָל: נְטִיָּה; הַפְעִיל: הִטִּיָּה.
(3) • הַזְנוּת הַמוֹקְפִים: הַנְּגָדָה, הַנְּגָדָה (נ-ג-ד); הַשִּׁיר, הַנְּשִׁיר (נ-ש-ר).
• הַנְּגָנָה – נ-ג-ן; הַנְּגָנָה – ג-נ-ן; אוֹכַל – י-כ-ל (או: כ-ו-ל); אוֹכַל – א-כ-ל.
(4) מְנַהִיג (או: הַמוֹשֵׁג).
ב. כל ארבע המילים המודגשות נגזרו מאותו השורש.

שאלה 14

- א. (1) הוֹפְצָה (פ-ו-ץ), לְהַתְכוּנָן (כ-ו-ן), תְּגוּבָה (ג-ו-ב).
(2) תוֹשָׁבִי (י-ש-ב).
(3) נִצְפָּתָה.
(4) • הַמִּלָּה הַמוֹקְפָּת: הַמְּחִזָּה.
• הַשּׁוֹרֵשׁ הַתְּנִינִי: מ-ח-ז.
• שֵׁם הָעֵצָם: מְחִזָּה.
• הַשּׁוֹרֵשׁ הָרֵאשׁוֹנִי: ח-ז-י (ח-ז-ה).
ב. מְכִיר, מַעֲיֵק, מְשִׁיב, מְסִיר, מְצִיעַ, מֶגֶן.

שאלה 15

- א. I. בִּיר.
II. • שורש: ש-י-ם; בניין: קל (פֶּעַל); שם הפועל: לְשִׁים.
• מְגֻזָּמָת – הַפְעֵל; מְעַצְבֶּנֶת – פִּיעַל.
• שְׁתֵּי מִבֵּין: שְׁתֵּי מִלִּים שְׁאוֹלוֹת מְלֻעָזִית; שְׁתֵּי נֻצְרוּ בְּתוֹסַפַּת הַצּוּרָן יִ לִיצִירַת שֵׁם תּוֹאֵר; לְשִׁתִּיחַן
סִיּוּמַת נִקְבָּה יֵת; שְׁתֵּי נֻצְרוּ בְּגִזִּירָה קוּוּיַת (בְּסִיס + צוּרָן סוּפִי).
III. • מְפָרֶכֶת.
• הַכִּ"ף אֵינָה עִיצוֹר גְּרוּנִי, וְלֹכֵן אֵין סִיבָה לְהַנְמַכַּת הַתְּנוּעָה (מְסוּגוֹל לְפִתַּח).
ב. (1) צִוּוּי.
(2) יש לברר מיהו המחבר. (או: תבררו מיהו המחבר / מבררים מיהו המחבר / לברר מיהו המחבר / כדאי לברר מיהו המחבר.)

שאלה 16

א. (1) ד-ב-ב

(2) פיעל

(3) לְדוֹבֵב – על דרך גזרת הכפולים (ע"ע); לְדַבֵּב – על דרך גזרת השלמים.

י-ז-ם	ז-מ-ם
אָזם	זָמְמו
מִיזָם	מְזַמָּה

ב.

ג. (1) תִּכְסִּיטָן

(2) שורש ומשקל (תצורה מסורגת).

(3) • רַמְאִי

• משקל קָטַל / קִטְאִי.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon